
KRÓNIKA

Május 11-én a Forum Klubjában átadták Bányai Jánosnak az 1995. évi Híd Irodalmi Díjat, Kapitány Lászlónak pedig az 1995. évi Forum Képzőművészeti Díjat. Az alábbiakban a díjátadáson elhangzott szövegeket közöljük.

BÁNYAI JÁNOS: TALÁN ÍGY

Bányai János tanulmánykötetének az irodalomról való gondolkodásban nemcsak vajdasági, hanem egyetemes magyar irodalmi jelentősége van. Az a kérdéseket feltevő és felvető készség, mely Bányai János írásait jellemzi, adja meg külön értékét e kötetnek. A magyar irodalomtörténet-írás és a magyar kritika – tudott dolog – nem az irodalmi praxissal karonfogva járt az elmúlt száz évben, hanem mögötte messzire lemaradva talán nem is kullogott, hanem elsősorban gáncoskodott. Ilyen módon sajátos diszkrepancia állt elő az író és a kritika, az irodalom „haladása” és a teóriák között, amelyek azt kísérik, segíteni lettek volna hivattak. Nekem úgy tetszik, hogy Bányai János a kötetbe foglalt írásaival egymáshoz közel vitte ezt a két legfontosabb irodalmi tényezőt, de az előadásmódban is követni tudta tárgyát! Azért gondolom, szükséges ezt jelezni, s igen nyomatékosan jelezni, mert ennyire harmonikusan, ennyire egységben nem volt még módunk látni magyar kritikai kötetben, illetve tanulmánykötetben ezeket.

Az olvasó nyilván azt kérdezi, amikor kezébe veszi Bányai János könyvét, hogy mit kell

tartania címe felől? A kritikus bizonytalankodásának a kifejezése-e, amellyel azt akarja sugallni, hogy lehet olyan véleményt is képviselni, mint amilyen az övé, de megengedi, gondoljanak mások mást Márai Sándor, Vas István, Mándy Iván, Mészöly Miklós, Nadas Péter, Szilágyi István, Kertész Imre, Bodor Ádám, Gren del Lajos, Rába György, Tandori Dezső, Rakovszky Zsuzsa, Böndör Pál, Balla Zsófia, Kántor Péter, Cs. Gyimesi Éva, Tillmann J. A., Beck András és Balassa Péter könyveiről, Rónay György kritikáiról. Nem lenne a kritikaírás elkötelezettje, ha így gondolkodna, tehát csupán szokványos módon, a tetszik–nem tetszik elv alapján állva, s mondani nem naprakész, hanem csupán egy napra érvényes kritikáját. Ha jól olvastam, akkor most is megállapíthatom, hogy Rónay György az ő kritikus ideálja, éppen ezért mélyen át tudja élni a kritikusnak, még inkább a kritikának a vesszőfutását. Azért a kritikusét, aki nem elégszik meg azzal, hogy elolvasva egy könyvet „Teringettét” felkiáltással csukja össze és kezdje írni kritikáját. Bányai János, mestere nyomán, az ugyanúgy gondolkodás mágneses terében a *talán* szó mellett teszi le a voksát. És megmagyarázza: „A *talán* az ízekre szedésnek, a taglalásnak, a megértésnek, az interpretációnak a módszere és műfaja.” De teszi hozzá – „elutasítja a kiáltozók bátorságát, mérhetetlen önbizalmát . . . sem a bátorságot, sem a hang erőt, sem az önbizalmat nem tartja a kritikus i képességek legjobbjának”. Ezek után nyilvánvaló, hogy nem a *vesztes* írta ezeket a most

Híd-díjjal megjelölt könyvében olvasható kritikai ihletettségu szövegeket. Egyszerűen azért nem vesztés, mert nem efemer, nem mellékes problémákkal bíbelődött, hanem érvényes módon szemlélődött az olvasók, tehát mi magunk bevonásával. Vele vallhatjuk tehát, hogy az érték meglátásában és megismerésében, az oly lélekemelő ráismerésben az első a kritikus, és az első szó az övé. Éppen ezért vonul végig ezekben a könyvekről és irodalmi problémákról írott szövegein maga a kritika mint irodalmi műfaj megközelítésére tett erőfeszítésének jele, az ezért tett erőfeszítésnek a bizonyága. Azt szoktuk mondani, hogy a kritikus a művel kezd párbeszédet. Bányai János mondatai elárulják, hogy az olvasóval akar kapcsolatba lépni, minden gondolatával neki beszél, és nem az író oktatja. De nem azért teszi mindezt, hogy meggyőzze a maga igazáról, hanem hogy megnyerje az irodalomnak, mert őt is „érdekeltsége” a vershez, a regényhez, az elbeszéléshez, a naplóhoz fűzi. Bányai János e könyve (akárcsak az előzők is) arról győz meg bennünket, hogy az irodalmi kritika nem az úgynevezett magas irodalom peremvidékén tenyésző és burjánzó vegetáció, amelyben sokkal több a vadhajtság, mint a szép virág. Bányai János arról is meggyőz bennünket, hogy kritikát nemcsak írni kell, hanem olvasni is a kritikát!

BORI Imre

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Igazgató Úr!

Aligha van itt köztünk bárki is, aki nem tűnődhetne el mosolyogva, akár némi maliciával is azon, hogy több ízben, talán túl sokszor, éppen én ítéltem oda, indokoltam meg, adtam át a Híd Irodalmi Díjat a korábbi években. Most meg fordítva történik, nekem ítélték oda, és én vehettem át. Tényleg van ebben a helyzetben valami kényelmetlen. De feszenghetek én ahogy csak akarok ebben a bizony kényelmetlen és (ön)ironikus helyzetben – ha őszinte akarok lenni, és miért ne lennék éppen most (amennyire lehet) őszinte –, azt kell mondanom, jó érzés díjat kapni, főként jó érzés a Híd Irodalmi Díj kitüntetettjének lenni. Köszönöm tehát, hogy ezúttal éppen az én könyvemnek jutott ki ez a rangos elismerés.

Most nyilván magamról, vagy a könyvemről kellene mondanom néhány szót. Így illik. De hiszen én irodalomkritikus vagyok, vagy még szigorúbban, némi szakértelem birtokába jutott olvasó, aki csak abban különbözik más olvasóktól, hogy beszél, néha ír is az olvasmányairól. Az irodalomkritikus meg az ilyen különös olvasófajta hogyan beszélhetne önmagáról? Talán inkább az irodalomról, az irodalom kritikájáról, az egyetemi oktatásról kellene szólnom, mert tanárként keresem a kenyeremet. Ez utóbbról – a tanárságról – talán a legtöbbet. Mert azt hiszem, mindennemű anyagi és más természetű megaláztatás ellenére, tisztességes foglalkozás a tanárság, kisebbségi helyzetben meg különösen a magyartanári szakma. Arról sohasem szabad megfeledkezni, hogy a kisebbségi értelmiségképzés feladata alapvetően a magyartanóraakra tartozik. Ezt ismerték fel, amikor Tanszéket alapítottak nálunk, amiket Intézetet létesítettek, és akkor is ezt ismertük fel, amikor három-négy évvel ezelőtt az újdéki Soros-iroda támogatásával a posztgraduális képzést a Tanszéken felújítottuk. Volt ebben a felismerésben valami utópisztikus is. Azt gondoltuk, eljönnek majd azok a napok, évek, amikor közéleti dolgainkat nyugodt lélekkel bízhatjuk jól képzett és tisztességes politikusokra, mi pedig, meg mások is, kultúrateremtő értelmiségi dolgainkat végezhetjük, lehetőleg magas szakmai szinten. Ehhez a munkához kellene a magyartanárok. Csakhogy még nem jötték el azok az évek. S ki tudja, mikorra érnek ide.

Azért mondtam el ezt, mert úgy gondolom, egy olyan kritika- vagy tanulmánykötetnek, amelyen a *Talán így* című Könyv és kritika III., éppen ennek a törekvésnek a kontextusában lehet értelme. Attól függően természetesen, ha az ilyen könyvek valóban az irodalomról szólnak, mások jó vagy rossz könyveiről, a Másik értékeiről, az esztétikáról, a filozófiáról, nem pedig valami másról (tetszés szerint behelyettesíthető). Ha erről meg olyan nagyon meg vagyok győződve, akkor mire való a *Talán így* kötetcímből kiolvasható látszólagos bizonytalanság? Válasz helyett elmondom, hogy nincs ebben a könyvcímbe se bizonytalanság, se túlzott óvatosság, ám bőven van benne szorongás. A kritikusnak, a szakértő olvasónak abból származó szorongása, hogy talán nem vett észre mindent, ami a könyv-

ben rejlik, hogy valami fontosat nem ismert fel, vagy valami még fontosabb mellett értetlenül ment el. Meg abból a belátásból, hogy az igazi művek, a jó regények és verskötetek mindig gazdagabbak, mint amennyit a róluk szóló történetben a kritikus elmondhat. Ezt jelenti hát a kötet címébe írt kérdés. Minden más, amit éppen most fontosnak tartok a magyar irodalomról, megtalálható a könyvben. Nem érdemes hát megismételni.

Ezért, még egyszer, csak annyit, valóban jó érzés átvenni a Híd-díjat. Amikor én adtam át másoknak, nem is tudtam, hogy mennyire jó érzés.

BÁNYAI János

KAPITÁNY LÁSZLÓ FORMATERVEZÉSÉNEK ESZTÉTIKÁJA

Kapitány László a vajdasági és jugoszláviai iparművészek egyik legismertebb képviselője. Könyvei, illusztrációi, plakátjai és más grafikai-iparművészeti alkotásai magas fokú esztétikai színvonalról, plaszticitásról és poétikusságról tanúskodnak. Munkái főleg a Forumban készültek.

A Forum 36. Képzőművészeti Díjának bírálóbizottsága (Náray Éva, Olga Kovačev és Sava Stepanov összetételben) ezeket a tényeket vette figyelembe, amikor úgy határozott, hogy a díjat az 1995. évre Kapitány Lászlónak ítéli oda a Vajdasági Iparművészek Egyesülete monográfiájának a formatervezéséért. Ebben a nagy, reprezentatív, ünnepi, gazdag kiadványban – amely egyúttal autentikus műalkotás is –, Kapitány László fennkölt módon fejezte ki formatervezői rátermettségét, művészetét, alkotói szenszibilitását, a szép iránti érzékenységét, amit mindenki megérezhet, ha kézbe veszi ezt a monográfiát.

1.

Amikor Kapitány László könyvet szerkesztett, elsősorban a szöveg szerkezeti tagoltságára ügyelt, hogy az olvasó könnyen eligazodjon a szövegben, és hogy az olvasás hiteles élménnyé váljon. Az oldalon belüli harmóniával, a szöveg és az illusztráció arányának figyelmes nivellálá-

sával rendkívüli iparművészeti alkotást hozott létre.

Kapitány László monografikus, ünnepi és díszes könyveivel tűnt ki. Ezekre a kiadványokra az egyéni grafikai elegancia jellemző. Nagyfokú dekorativitásra törekedett, és a grafikai jel inaurigációjára, mert a grafikai jel az az üzenetközvetítő, amely magában hordozza az információt, az áttekinthetőséget, az információk rendszerét, ami az ilyen könyvekre jellemző. Kapitány László mindig is mestere volt annak, hogy a nagy halom anyagot, ami az asztalára került – földolgozza, egységesítse, és harmonikus, logikus és funkcionális egységbe tömörítse, és sajátos módon esztétikai igényét is kielégítse.

Kapitány László alkotásai fegyelmzett művészi esztétikáról tanúskodnak: tiszteletben tartja a kép és a szöveg szigorú formatervezési üzenetét. Azt a plaszticitást, amelyet magában hordoz, ajándékozza Kapitány László a könyv olvasójának. A művész méltósággal tesz eleget a magas fokú esztétikai követelményeknek.

2.

Igazságtalanok lennének, ha ebben a visszpillantásban nem szólnánk Kapitány László plakátjairól. Nem hagyhatjuk említetlenül, hogy a legismertebb jugoszláv plakátalkotók közé tartozik, és egyik megalkotója a hírneves újvidéki plakátiskolának, amely az utóbbi két évtizedben az újvidéki képzőművészeti kör legértékesebb vívmánya.

Tulajdonképpen teljesen igazságtalan volna éppen itt, a Forumban hagyni szó nélkül a művész plakátkészítését. A jugoszláv formatervezés legjelentősebb plakátjai éppen itt készültek. Itt dolgozott és alkotott idei díjnyertesünk, Kapitány László, és Baráth Ferenc, aki korábban szintén ebben a díjban részesült. Ők ketten térségünk formatervezésének legkiemelkedőbb alakjai.

A plakátkészítésben nyilvánult meg a művész jellegzetes alkotói stratégiája. Kapitány László plakátjaira jellemző az áttekinthetőség, az információ, az esztétikusság és a képzőművészeti hatás egysége. Kiemelném Kapitány Lászlónak a Sterija Játékokra készült plakátsozrotát, amelyek különösképpen az emlékezetembe vésődtek. Ezeket a plakátokon kifeje-

zésre jut a mvésznek a kiválasztott témához és motívumhoz való viszonyulása, amelyet a színház tartalmában és a színházi előadásban talált meg, egyszersmind érezhető a mvész egyéni véleménye a világról és a korról, amelyben élünk. Lehet, hogy valaki még mindig emlékszik a bohócra Kapitány László egyik színházi plakátján (a 80-as évek elejéről vagy még korábban, a 70-es évek végéről, nem tudom pontosan, mert régóta él az emlékezetemben). Ez a bohóc az újvidéki utcákon alakjának jelképségével és metaforájával mindennapjaink szépségére és keserűségére figyelmeztetett, éppúgy, ahogy Aleksandar Luković-Lukijan és Hangya András

bohócai is. És miért ne mondanánk ki: éppúgy, ahogy évtizedek óta azok a bohócképek, melyeket kék-szürke korszakában festett Picasso.

Kapitány László bohóca egyetlen színházi rendezvénysorozatot volt hivatott szimbolizálni, ugyanakkor valamiféle univerzális, szimbolikus erővel is rendelkezett, amivel csak igazi művészek tudják megajándékozni nézőiket.

Ilyen mvész Kapitány László, a Forum Képzőművészeti Díjának idei nyertese.

Sava STEPANOV

BUZÁS Márta fordítása